

ТВОРЧИСТЬ ЯК ОСНОВА МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ (ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ)

В статті висвітлені результати аналізу різноманітних філософських, психологічних та педагогічних концепцій, який дозволив виокремити найбільш значні сутнісні характеристики категорії „творчість”. Дослідження показало, що подолання суперечностей між матеріальним і духовним світом, теоретичною і практичною діяльністю, об’єктивністю та суб’єктивністю є визначальною умовою для виникнення творчої активності особистості. Підкреслюється, що пріоритетом сучасної мистецької освіти є максимальне розкриття індивідуальності й творчого потенціалу особистості, активізація її творчої діяльності та успішна реалізація у творчості.

Ключові слова: творчість, творча активність, мистецька освіта.

Парадигма сучасної мистецької освіти як в Україні, так і по за її межами ґрунтується на залученні молоді до активної та різнобічної творчої діяльності, створенні сприятливих умов для самовираження й самореалізації особистості, збагачення та розкриття її творчого потенціалу в процесі творчості у галузі мистецтва. Виняткова важливість для мистецької освіти питань, що пов’язані із творчими виявами, творчим розвитком та творчим самовдосконаленням, спонукає нас до детального вивчення феномену творчості, свідчить про його своєчасність та підтверджує актуальність.

На кожному історичному етапі поняття творчості зазнає змін у своїх глибинних фундаментальних значеннях, які є відображенням особливостей часу. Разом з тим, існує спадкоємне поняття творчості, на що вказує хоча б той факт, що безліч визначень творчості у найрізноманітнішій сучасній літературі є нічим іншим, як модифікаціями, видозмінами фундаментальних визначень, сформульованих великими мислителями минулого.

Категорія “творчість” започаткована в теорії античної філософії. Її роз’яснення дав Платон: “Творче мистецтво це здатність, яка є причиною виникнення того, чого раніше не було” [1, с.85].

Варто нагадати, що понад два тисячоліття панувало аристотелівське розуміння творчості, засноване на принципах об’єктивного антагонізму, згідно з яким активному суб’єкту надається суто службова роль. Саму діяльність Аристотель не розумів як творчість, тобто як активну і творчу силу, продукт індивідуального натхнення і вільної самореалізації суб’єкта. І міне декілька століть, перш ніж філософії вдасться акумулювати проблему творчості, побачити в діяльності людини суб’єкта-творця, вільну самостійну силу, діяльну істоту.

Важливою віхою на шляху до такого розуміння творчості стало утвердження в філософії нового принципу творчості – принципу діяльності креативного детермінізму, концентрованим виявом якого є визначення поняття творчості, яке дав Спіноза: “Творчість є діяльність, при якій не виступають ніякі причини, крім тієї, що діє” [1, с.302]. Спінозівське визначення творчості принципово відрізняється від філософських вчень про джерело творчості, в яких за творче начало приймалися то натхнення (Демокрит), то форма (Аристотель), то ідея (Платон), то воля (Августин), то розум (Фома Аквінський), то інтуїція (Дунс Скотт). Вперше творчість стала інтерпретуватися як діяльність, а її джерело – як діюча причина.

Новаторські погляди Спінози плідно вплинули на німецьку класичну філософію, представники якої (Гегель, Кант, Фейєрбах, Фіхте) послідовно і всебічно розвивали ідею діяльної сутності людини.

В сучасних міждисциплінарних дослідженнях творчість розглядається як процес творення нового, як сукупність властивостей особистості, що забезпечують її включення у цей процес і як продукт, результат творчої діяльності.

Так, філософ О.Шумілін вважає, що творчістю можна назвати процес створення нових духовних і матеріальних цінностей [22, с.15].

В.Налімов розуміє творчість як розпаковування того, що лишалось ще прихованим на семантичному континіумі малою ймовірною вагою, де нові сенси набувають більшу ймовірну міру, а попередні згасають. Це завжди забігання вперед, виклик, часто – бунт. Це завжди – спонтанне осяяння, і тому тут все незрозуміле для стороннього спостерігача [13, с.58-76]. Близьке визначення творчості знаходимо у працях американського вченого П.Хілла, який під творчістю розуміє “політ за межі відомого” [19, с.32]. Отже, творчість – це вихід за межі даного, спрямований на реалізацію можливостей буття, перетворення їх у дійсність.

С.Гончаренко в українському педагогічному словнику подає таке тлумачення творчості – це “продуктивна людська діяльність, здатна породжувати якісно нові матеріальні і духовні цінності суспільного значення. Розвиток творчого потенціалу діяльності є важливою умовою культурного прогресу суспільства і виховання людини. Тому на всіх щаблях школи (початкової, середньої, вищої) слід звертати увагу на формування в учнів різноманітних і глибоких систем знань, на максимальну стимуляцію самостійної діяльності учнів, на розвиток стійких творчих інтересів, цілеспрямованості творчих пошуків, наполегливості під час виконання творчих завдань” [7, с.326].

Взагалі, великі розбіжності в інтерпретації феномену творчості зумовлені вагомістю тих чи інших ознак процесу для його дослідників. Наприклад, О.Тихомиров пропонує вважати визначальною характеристикою творчої діяльності міру вираження психічних новоутворень: мотивів, оцінок, установок, смислів, цілей, операцій [17]. В.Моляко представляє прояви творчих пошуків за такими ознаками: 1) реконструктивна творчість; 2) комбінаторна творчість; 3) творчість через аналогії [12, с.92]. Аналізуючи сутність, зміст, мотиви, умови, етапи, форми, природу творчості, закономірності і механізм творчої діяльності, О.Шумілін виділяє такі основні об’єктивні критерії творчості: творчість як комбінування; творчість як процес вирішення проблем, нестандартних завдань; творчість як розв’язання суперечностей; суттєво нове й нове у часі; об’єктивно і суб’єктивно нове [22].

Л.Коган зазначає, що у визначенні поняття “творчість”, передусім слід враховувати характер діяльності людини: її нешаблонність, нестереотипність, нестандартність, а вже потім значимість її результатів [11]. Ми згодні з твердженням Л.Когана, адже творча за характером діяльність людини може не супроводжуватись вагомими досягненнями, вони можуть бути приховані й незрозумілі на перший погляд. Це насамперед стосується творчості дітей, результати якої є значимими для розвитку та формування особистості, хоча продукти діяльності переважно не є цінними для суспільства. Схожу точку зору має психолог Я.Пономарьов, який підкреслює, що критерієм визначення творчості не може бути новизна та значимість для суспільства того, що створює індивід. На його думку, творчість виявляється при самостійному вирішенні людиною будь-яких головоломок, крім того, вона притаманна живій і неживій природі [15, с.41,43].

П.Енгельмейер наділяє творчими можливостями лише живу природу. Він стверджує, що творчість – це фаза життя, рух від старого до нового, а ядро творчості – це періоди піднесеного стану волі, що визначаються синтезуючою силою [23]. Йдеться про те, що в періоди піднесеного стану волі всього хочеться, все цікаво, все ясно, легко приймаються рішення, чітко викристалізуються шляхи досягнення бажаного, вибираються найоптимальніші напрямки вирішення, душа сповнена нових думок, образів, намірів.

Для пояснення феномену творчості В.Голіцин і В.Петров застосовують теорію інформації та пов’язані з нею такі процеси як виховання, емоції, інтуїція, свідомість, рефлексії, мова, культура, наука, тощо. Дослідниками була сформульована гіпотеза, згідно з якою психологічні процеси та творчість підпорядковані принципу максимуму інформації, тобто творчість трактується авторами як накопичення нової інформації, а закони інформації – як закони творчості [6]. Цікавими є також міркування Я.Гілінського, який діагностує творчість, поряд з антигромадськими діями, як відхиляючу поведінку, що порушує діючі регулятивні соціальні норми [5].

Відомо, що творчість у багатьох випадках має чітку географічну приналежність, тяжіючи до природних зон і ландшафтів перехідного характеру (субтропіки, лісостеп,

передгір'я, долини річок, морські узбережжя). Природа нерідко дає пряму підказку, допомагає, виступає співавтором у вирішенні конкретних творчих завдань. Вона має важливе значення у розвитку творчої особистості, бо постійно ставить людину в нестандартні, складні ситуації. Подолання суперечностей у взаєминах особистості і природи може стати необхідною передумовою для успішного розв'язання творчих та винахідницьких завдань. На це звертали увагу видатний педагог В.Сухомлинський та його послідовники.

Слід зазначити, що передумовою людської творчості є активність матерії, взятої на всіх її рівнях, і така атрибутивна властивість матерії, як відображення. Принцип відображення є ключовим для розуміння творчості як соціоісторичного феномену. Відображення, передусім психічне, ніколи не буває пасивним, механічним, дзеркальним. За своєю сутністю це складний, суперечливий творчий процес. В ньому чітко виявляється особистісне, що означає справжню активність, творчість. Творчість без відображення неможлива: відображення – її основа і складова частина. У свою чергу, складовою частиною відображення є активність.

Серед дослідників тривають дискусії щодо джерел, витоків творчого горіння особистості. І сьогодні є чимало прихильників концепції, в якій джерелом творчості оголошуються ірраціональні біологічні інстинкти, інтуїція та таємні несвідомі спонукання (А.Бергсон, З.Фрейд) та концепції, в якій творчі сили людини пов'язують з божественним осяянням та натхненням (В.Соловйов, Ж.Марітен). В цих концепціях витoki творчості знаходяться за межами людського розуму та свідомості, тому вважається, що впливати на них, раціонально організувати і регулювати творчу активність людина не здатна. Творець, подібний до безумця, геніальність схожа на душевну хворобу, а творча одержимість – на божевілля. Ці ідеї закладені, зокрема, в монографічних дослідженнях психолога-криміналіста Ч.Ломброзо, який провів паралель між великими людьми та божевільними. Порушені Ч.Ломброзо питання не нові. Ще Аристотель, аналізуючи геніальність, висловив думку про те, що жоден великий розум не був вільний від домішок божевілля. Б.Паскаль також вважав, що найбільша геніальність межує з божевіллям, і пізніше довів це на прикладі власного життя [1].

На сучасному етапі розвитку науки створено безліч цікавих теорій стосовно витоків творчої активності. Висновки вчених все ще мають суб'єктивний характер, відрізняються суперечливістю, розбіжністю та різноманітністю. Так, смисл творчості та рушійну силу творчої активності Дж.Гілфорд [26] вбачає у взаємних переходах об'єктивності та суб'єктивності, у суперечності між вираженням та інтеоріоризацією. М.Бердяєв [2], навпаки, вважає, що творчість замкнена суто в рамках істинної суб'єктивності, протиставляючи останню "примарній об'єктивності". Згідно із Г.Гутманом, про якого згадують В.Роменець та І.Манюха [16, с.668-669], корені виникнення творчої активності слід шукати в загальному життєвому принципі самодуплікації (самотворення, самовідтворення, а також подвоєння, розмноження), в якому людина екстравертує свою біологічну природу у формі самоекспансії в життєвих та космічних процесах.

За Б.Новіковим [14, с.4-5], творчість є засобом реалізації свободи як внутрішньої необхідності, потреби особистості в самореалізації. Творчість, як і свобода, невичерпна. Ця невичерпність зумовлена тим, що невичерпний об'єктивний світ; невичерпна діяльність (творчість), для якої цей світ є субстрактом формотворення; невичерпні рівні самої доцільності, зумовлені перманентно наростаючими (кількісно та якісно) у процесі творчості потребами та здібностями людини. Звідси ж випливає відповідь на запитання про сумісність творчості, свободи зі свавіллям: творчість та свобода є запереченням найменшого свавілля, навіть натяку на нього, оскільки суворо обумовлені власною сутністю, інтересами та потребами суспільної людини і людського (гуманного) суспільства; мірою освоєння людиною вже досягнутого багатства культури.

Стає зрозумілим, що людина творить не тому, що світ не задовольняє її, а навпаки: світ тому і не задовольняє людину, що вона творить його, набуває можливості бути творцем.

За теорією когнітивного дисонансу Л.Фестінгера, засобом творчості людина прагне позбутися напруги, психологічного дискомфорту, що виникають внаслідок розбіжності між

теоретичною та практичною діяльністю [18]. В.Роменець та І.Манюха вважають, що мотивація творчості відображає найглибшу суперечність людської природи між світом ідеалізованих та матеріально-практичних відношень, між волею та інтелектом [16, с.670].

Отже, особистість намагається подолати наявні суперечності шляхом встановлення відповідностей між матеріальним та духовним світом, теоретичною та практичною діяльністю, об'єктивністю та суб'єктивністю. Це й викликає до життя творчі потенції, потребує значної творчої активності та напруження всіх сутнісних сил.

Існує думка, що інтуїція, фантазія, творче мислення – це ще не творчість, а може, й зовсім не творчість. На наш погляд, саме взаємозв'язок, комбінація всіх цих процесів є умовою створення продуктів творчості, а отже, й виявів творчої активності. Творчість задіює розум та почуття, їй притаманні просте роблення (або праця) та гра. Особливе місце в цьому процесі посідає стихійний, несвідомий початок (творчий потяг, натхнення, осяяння, тощо), що споріднює людину з силами природи, а в поєднанні з розумом, волею, цілеспрямованою діяльністю відрізняє від них.

Стосовно власних відкриттів А.Шопенгауер [21] зазначає, що його філософські положення виникли без будь-якого сприяння, в такі моменти, коли всяке хотіння в ньому наче засинало. Це характеризує творчість як неусвідомлюваний, інстинктивний процес. Де Гроот [24] дотримується протилежної точки зору і зауважує, що будь-який творчий продукт – це зовсім не результат інтуїтивного осяяння, вродженої геніальності, а навпаки, завжди наслідок специфічного саморозвитку особистості, пов'язаний з довготривалим накопиченням і диференціацією корисного для певної сфери діяльності досвіду.

Ми вважаємо справедливим твердження М.Бердяєва про те, що розсудок, інтелект, пізнаючи світ кінцевих речей, роздроблює його на рядоположні елементи, які відповідають то окремим словам, то незалежним предметам. Він спрямований на кінцеві предмети, формою яких є простір і час. Але нескінченність і безперервність світу може осягнути тільки інтуїція, яка лежить поза простором і часом, яка охоплює предмет цілісно в його абсолютній сутності і повноті, не потребує подальших обґрунтувань, не потребує додаткових критеріїв, розкриває сутність речей з безпосередньою ясністю і очевидністю [2, с.275]. Отже, інтуїція є одним із найважливіших суб'єктивних елементів творчості.

В сучасній вітчизняній науковій літературі спостерігається інтелектуалізація проблем творчості. Так, Д.Богоявленська стверджує, що творчість – це похідна інтелекту, заломлена через мотиваційну структуру, яка або гальмує, або стимулює її вияв [3]. Б.Лезін, розвиваючи цю ідею, йде далі і визначає творчість як особливий вид економії думки [16, с.660]. З точки зору М.Холодної, креативність – це різні форми виявів інтелектуальних здібностей, оскільки всі аспекти роботи інтелекту мають пряме відношення до успішності вирішення тих чи інших проблемних ситуацій за рахунок більш зрілих відображальних способів побудови ментальної картини ситуації, більшої різноманітності й оригінальності контексту її осмислення [20, с.37].

На думку В.Моляко, ведучи розмову про творчу діяльність, слід говорити про розум, оскільки це більш складна комплексна система, а інтелект – лише одна з її складових частин [12, с.89].

В.Давидов виступає з критикою авторів, які пов'язують творчість і обдарованість з інтелектом та мисленням. Він вважає, що “це п'яте колесо до возу”, бо “художник погано мислить, але блискуче живописує” [8, с.24]. Схожу точку зору має Л.Коган, який підкреслює, що “... дія механізму генерування творчих гіпотез сильно пригнічується логічною свідомістю” [10, с.145]. Вищезгадані твердження можуть бути правомірними лише частково, адже для того, щоб втілити образи, народжені поза свідомістю, реалізувати творчі ідеї, задуми необхідним є пошук відповідних засобів та інноваційних рішень. На наш погляд, процес пошуку не може бути продуктивним, як і взагалі будь-яка свідомо діяльність людини, без підключення механізмів мислення, тобто без наявності певного інтелекту. Однак ми погоджуємось з переконанням В.Давидова в тому, що емоції фундаментальніші за мислення. Підтвердженням цієї теорії є численні дослідження науковців у різних галузях.

Так, відкриття Дж.Леду, описане Д.Големаном [25], дає можливість визнати первинність емоційних реакцій на фізіологічну рівні. Сутність відкриття полягає в тому, що сенсорні сигнали йдуть з таламусу не в кору великих півкуль, як традиційно вважалося, а в міндалевидне ядро і тільки потім у лімбічний мозок, з якого надходить команда на те чи інше реагування. Внаслідок такого короткого й прямого шляху міндалевидне ядро отримує частину вхідних сигналів безпосередньо від органів відчуттів і починає реагувати ще до того, як сигнали будуть оброблені корою великих півкуль. Крім того, детальні дослідження естетичного досвіду спростовують твердження про те, що ліва півкуля є розумово-логічною, а права – емоційно-образною (тому відповідальною за творчі здібності) і доводять, що найвищі когнітивні функції (до яких належить і творча активність) відбуваються у взаємодоповнюючій єдності обох півкуль. Саме тому пошкодження правої півкулі, для якої характерними є відчутний відгук на новизну та досить великі афективні потяги, призводить не до втрати творчих здібностей, а лише до зміни стилю творчості.

Слід звернути увагу на особливий вид пізнання в художній творчості через досвід особистого переживання (емпатію). Пізнання, як перехід від абстрактного до конкретного в мисленні, здійснюється лише на основі та за допомогою творчих процесів, що відбуваються на базі духовно-теоретичного і соціо-культурного фонду, минулого практичного досвіду.

Значення емоцій для виявів творчої активності важко переоцінити, адже вони “...енергетизують і організують сприйняття, мислення, дії” [9, с.25], виконують адаптивну, спонукальну та оціночну функції. Дослідження О.Тихомирова [17] та Ю.Виноградова [4] дозволили виділити евристичну функцію емоцій у мислительній діяльності: “Емоції з позитивним знаком виконують функцію наведення на об’єктивно правильні дії, що сприяє переходу в об’єктивно правильну зону пошуку” [4, с.61]. Вченими також було виявлено, що у процесі розв’язання творчих завдань суб’єкт емоційно переживає той факт, що принцип рішення вже знайдено, хоча “здогадка” ще не осмислена і словесно не сформульована.

Отже, емоція первинна і є більш суттєвою для успіху в будь-якій діяльності, і насамперед, у творчій, ніж інтелект. Емоції активізують всі психологічні процеси суб’єкта, стимулюючи тим самим його активність та визначаючи її напрямок у сприйнятті, уявленнях, мисленні. Емоція пропонує нашій свідомості не сутність навколишнього, а нашу думку про нього. Вона є основою мотиваційної системи людини, її самосвідомості, особистісної ідентичності та всіх центральних особистісних утворень.

Таким чином, вищевикладене дозволяє зробити наступні висновки. Творчість – це процес і результат створення нового. Вона народжується у неповторному сплаві емоцій, інтелекту, волі, характерологічних особливостей особистості, у взаємодії свідомого, підсвідомого й неусвідомлюваного. Подолання суперечностей між матеріальним і духовним світом, теоретичною і практичною діяльністю, об’єктивністю та суб’єктивністю є визначальною умовою для виникнення творчої активності особистості. Пріоритетом сучасної мистецької освіти є максимальне розкриття індивідуальності та творчого потенціалу особистості, активізація її творчої діяльності. Спрямування педагогічних зусиль на розвиток у вихованців творчих здібностей, таких як продуктивна уява, емпатія, фантазія, інтуїція, нестандартне асоціативне дивергентне мислення, створює плідне підґрунтя для успішної реалізації особистості у творчості.

Література

1. Антология мировой философии: В 4 т. / Ред.-сост. В.В.Соколов. – М.: Наука, 1969. – Т.1, ч.1: Философия древности и средневековья. – 556 с.
2. Бердяев Н.А. Философия свободы. Смысл творчества. – М.: Правда, 1989. – 607 с.
3. Богоявленская Д.Б. Интеллектуальная активность как проблема творчества. – Ростов-на-Дону: Изд-во Рост. ун-та, 1983. – 176 с.
4. Виноградов Ю.Е. Влияние эмоциональных состояний на различные виды интеллектуальной деятельности: Психология исследования творческой деятельности. – М., 1975. – 116 с.
5. Гилинский Я.И. Творчество: норма или отклонение? // Социологические исследования. – 1990. – №2. – 160 с.

6. Голицын В.А., Петров В.М. Информация. Поведение. Творчество. – М.: Наука, 1991. – 224 с.
7. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.
8. Давыдов В.В. Новый подход к пониманию структуры и содержания деятельности // Психологический журнал. – 1998. – Т.19, №6. – С. 20-27.
9. Изард К. Эмоции человека / Под ред. Л.Я.Розмана, М.С.Егоровой. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1980. – 439 с.
10. Коган И.М. Творческий поиск: энерго-мотивационный аспект // Вопросы психологии. – 1992. – №1. – С. 138-146.
11. Коган Л.Н. Цель и смысл жизни человека. – М.: Мысль, 1984. – 251 с.
12. Моляко В.А. Проблемы психологии творчества и разработка подхода к изучению одарённости // Вопросы психологии. – 1994. – №5. – С. 86-95.
13. Налимов В.В. Размышления на философские темы // Вопросы философии. – 1997. – №10. – С. 58-76.
14. Новіков Б.В. Соціокультурні виміри творчості. – К.: Наукова думка, 1993. – 146 с.
15. Пономарёв Я.А. Психология творчества и педагогика. – М.: Педагогика, 1976. – 280с.
16. Роменец В.А., Маноха І.П. Історія психології 20-го століття. – К.: Либідь, 1998. – 992с.
17. Тихомиров О.К. Психологические исследования творческой деятельности. – М.: Наука, 1975. – 251с.
18. Фестингер Л. Теория когнитивного диссонанса: Пер. с англ. – СПб.: Речь, 2000. – 317 с.
19. Хилл П. Наука и искусство проектирования: Методы проектирования, научное обоснование решений / Под ред. В.Ф.Венды. – М.: Мир, 1973. – 263 с.
20. Холодная М.А. Психологические механизмы интеллектуальной одарённости // Вопросы психологии. – 1993. – №1. – С. 32-39.
21. Шопенгауэр А. Избранные произведения / Сост. И.С.Нарский. – М.: Просвещение, 1992. – 479 с.
22. Шумилин А.Т. Проблемы теории творчества. – М.: Наука, 1989. – 137 с.
23. Энгельмейер П.К. Теория творчества. – Спб.: Образование, 1910. – 210 с.
24. De Groot A.D. Thought and choice in chess. The Hague, etc.: Mouton, 1978. – 148 p.
25. Goleman D. Emotional intelligence. – NY.: Bantam Books, 1993. – 154 p.
26. Guilford J.P. Psychometric approach to creativity. – С.: University of Southern California, 1986. – 155 p.

Reference

1. Antolohyya myrovoy fylosofyy: V 4 t. / Red.-sost. V.V.Sokolov. – М.: Nauka, 1969. – Т.1, ch.1: Fylosofyya drevnosty y srednevekov'ya. – 556 s.
2. Berdyayev N.A. Fylosofyya svobody. Smysl tvorchestva. – М.: Pravda, 1989. – 607 s.
3. Bohoyavlenskaya D.B. Yntellektual'naya aktyvnost' kak problema tvorchestva. – Rostov-na-Donu: Yzd-vo Rost. un-ta, 1983. – 176 s.
4. Vynohradov Yu.E. Vlyyanye emotsyonal'nykh sostoyanyy na razlychnye vydy yntellektual'noy deyatel'nosti: Psykholohyya yssledovanyya tvorcheskoy deyatel'nosti. – М., 1975. – 116 s.
5. Hylynskyy Ya.Y. Tvorchestvo: norma yly otklonenye? // Sotsyolohycheskye yssledovanyya. – 1990. – #2. – 160 s.
6. Holytsin V.A., Petrov V.M. Ynformatsyya. Povedenye. Tvorchestvo. – М.: Nauka, 1991. – 224 s.
7. Honcharenko S.U. Ukrayins'kyu pedahohichnyy slovnyk. – К.: Lybid', 1997. – 376 s.
8. Davidov V.V. Noviy podkhod k ponymanyuu strukturi y soderzhanyya deyatel'nosti // Psykholohycheskyy zhurnal. – 1998. – Т.19, #6. – С. 20-27.
9. Yzard K. Emotsyy cheloveka / Pod red. L.Ya.Rozmana, M.S.Ehorovoy. – М.: Yzd-vo Mosk. un-ta, 1980. – 439 s.

10. Kohan Y.M. Tvorcheskyy poysk: enerho-motyvatsyonniy aspekt // Voprosy psikhologiy. – 1992. – #1. – S.138-146.
11. Kohan L.N. Tsel' y smysl zhyzny cheloveka. – M.: Mysl', 1984. – 251 s.
12. Molyako V.A. Problemy psikhologiy tvorchestva y razrabotka podkhoda k yzuchenyyu odarjonnosti // Voprosy psikhologiy. – 1994. – #5. – S.86-95.
13. Nalymov V.V. Razmyshlenyya na fylosofskye temy // Voprosy fylosofyy. – 1997. – #10. – S. 58-76.
14. Novikov B.V. Sotsiokul'turny vymiry tvorchosti. – K.: Naukova dumka, 1993. – 146 s.
15. Ponomarjov Ya.A. Psikhologyya tvorchestva y pedahohyka. – M.: Pedahohyka, 1976. – 280 s.
16. Romenets' V.A., Manokha I.P. Istoriya psikhologiyi 20-ho stolittya. – K.: Lybid', 1998. – 992 s.
17. Tykhomyrov O.K. Psikhologycheskye yssledovanyya tvorcheskoy deyatel'nosti. – M.: Nauka, 1975. – 251s.
18. Festynher L. Teoryya kohnytyvnoho dyssonansa: Per. s anhl. – SPb.: Rech', 2000. – 317 s.
19. Khyll P. Nauka y yskusstvo proektyrovanyya: Metody proektyrovanyya, nauchnoe obosnovanye reshenyy / Pod red. V.F.Vendy. – M.: Myr, 1973. – 263 s.
20. Kholodnaya M.A. Psikhologycheskye mekhanyzmy yntellektual'noy odarjonnosti // Voprosy psikhologiy. – 1993. – #1. – S. 32-39.
21. Shopenhauer A. Yzbrannyye proizvedenyya / Sost. Y.S.Narsky. – M.: Prosveshchenye, 1992. – 479 s.
22. Shumylyn A.T. Problemy teoryy tvorchestva. – M.: Nauka, 1989. – 137 s.
23. Enhel'meyer P.K. Teoryya tvorchestva. – Spb.: Obrazovanye, 1910. – 210 s.
24. De Groot A.D. Thought and choice in chess. The Hague, etc.: Mouton, 1978. – 148 p.
25. Goleman D. Emotional intelligence. – NY.: Bantam Books, 1993. – 154 p.
26. Guilford J.P. Psychometric approach to creativity. – C.: University of Southern California, 1986. – 155 p.

В статье изложены результаты анализа различных философских, психологических и педагогических концепций, позволившего выделить наиболее значительные сущностные характеристики категории «творчество». Исследование показало, что преодоление противоречий между материальным и духовным миром, теоретической и практической деятельностью, объективностью и субъективностью является определяющим условием для возникновения творческой активности личности. Подчеркивается, что приоритетом современного художественного образования является максимальное раскрытие индивидуальности и творческого потенциала личности, активизация её творческой деятельности и успешная реализация в творчестве.

Ключевые слова: творчество, творческая активность, художественное образование.

The article presents an analysis of various philosophical, psychological and pedagogical conceptions, that allows to highlight the most significant essential characteristics of the category "art". Creativity is considered by scientists as the process and result of creating something new. It is born in the unique mix of emotions, intellect, will, character peculiarities of the personality, in the interaction of conscious, subconscious, and unconscious. Research showed that the contradictions between material and spiritual world, theoretical and practical activities, objectivity and subjectivity are the defining condition of the creative activity of personality emergence. It is emphasized that the priority of the modern art education is the maximum disclosure of the individuality and creative potential of personality, activization of creativity work and its successful implementation in the art. The direction of the pedagogical efforts on developing of the pupils' creative skills, such as productive imagination, empathy, fantasy, intuition, unconventional associative divergent thinking creates stable ground for the successful realization of personality in the art.

Keywords: creativity, creative activity, art education.